Inclusieve communicatie

Woordenlijst

PARTOS

EXPERTISECENTRUM HUMANITAIRE COMMUNICATIE

Inclusieve woordenlijst

Deze Nederlandstalige inclusieve woordenlijst is samengesteld door Partos en het Expertisecentrum Humanitaire Communicatie (HuCom), in samenwerking met de Werkgroep Woordenlijst bestaande uit diverse Partosleden. We hebben gestreefd naar een lijst die niet alleen problematische termen en de alternatieven daarvoor opsomt, maar die ook de redenering daarachter in kaart brengt, zodat machtsrelaties inzichtelijk(er) worden, ethische overwegingen navolgbaar zijn en twijfels duidelijk zijn. Taal is een instrument dat altijd mogelijkheden schept, maar ons ook beperkt - niet alles kan (even makkelijk) besproken, beschreven en gezegd worden. Er blijven daarom ook altijd pijnpunten bestaan en bovendien is een woordenlijst nooit af. Terminologie die vandaag de dag accuraat en (ge)rechtvaardig(d) lijkt te zijn, kan over een paar jaar een nieuwe betekenis hebben gekregen. We hopen juist daarom dat de toelichtingen bij onze keuzes ook een handvat voor de lezer zijn om taal te blijven evalueren en toetsen. Uiteindelijk zijn het de waarden die ten grondslag liggen aan inclusief, rechtvaardig en ethisch taalgebruik die ons in staat moeten stellen om ons goed uit te drukken.

Internationale samenwerking

P.5 Ontwikkeling, ontwikkelen, ontwikkelingshulp of -werk
Ontwikkelingslanden
Ontwikkelingssamenwerking
Ontwikkelingssector, ontwikkelingsorganisatie
P.6 Hulp, liefdadigheid helpen, geven, redden...
Humanitaire hulp
Donor, weldoener
Begunstigde, ontvanger (van hulp), doelgroep
P.7 Slachtoffer kwetsbare mensen
Arme of kwetsbare mensen, arme of kwetsbare landen...
Sloppenwijk, sloppenbewoners
Armoedebestrijding
P.8 Derde Wereld/Eerste Wereld, Westen/niet-Westen...
Sponsorkind(eren)
Empowerment, mensen in hun kracht zetten...
Capaciteitsversterking, capaciteitsopbouw
P.9 Resilience, weerbaarheid, (veer)kracht
Lokale partners, lokale partnerorganisaties...
Kleinschalig, kleine gemeenschap, kleine ondernemer...
Naar het veld gaan, op veldwerk/veldreis zijn/op missie zijn...
P.10 Landenkantoor
Project
Bottom-up benadering
Stakeholder
P.11 Accountability
Slaven
Moderne slavernij
Kinderprostitutie
Kindhuwelijk

Diversiteit

P.13 Diversiteit
Inclusiviteit of inclusie
Intersectionaliteit
Heteronormativiteit
Cisnormativiteit
P.14 Ras
Etnisch
Inheems
Stammen, stammenstrijd
P.15 Bijgeloof
Gekleurd, mensen met een kleurtje, getint
Blank
Sekse
P.16 Mannen en vrouwen, dames en heren, jongens en meisjes
M/V, hij en zij
Vrouwen en kinderen
Transgenders
P.17 Homo(seksueel)
Gender mainstreaming
Handicap/gehandicapten, blinden, doven, slechthorenden...
Lijden aan of strijden tegen een aandoening, ziekte of beperking
P.18 Rolstoelgebonden, gekluisterd aan een rolstoel
Hoog- en laagopgeleid
Instroom, stromen, binnendruppelen, vloedgolf, tsunami
Vluchtelingencrisis, migrantencrisis
P.19 Allochtoon/autochtoon
Migranten, vluchtelingen, asielzoekers
Minderheden

Internationale samenwerking

De woorden die gebruikt worden binnen internationale samenwerking zijn geen neutrale reflectie van de werkelijkheid, maar onderdeel van een historisch gegroeide taal. Machtsrelaties in het heden en verleden vormen onze taal, en deze taal is dan ook een uitdrukking van deze machtsrelaties binnen de sector. De taal die we tot onze beschikking hebben is dus gevormd in en door de koloniale geschiedenis en in de ongelijke internationale betrekkingen die hiervan het gevolg waren. Om deze machtsrelaties niet te reproduceren in onze taal, is het van belang deze voortdurend te bevragen. Zo kunnen we kiezen voor woorden die de aanwezige machtsrelaties niet ontkennen, maar ook niet herbevestigen: we zoeken naar een woordenschat die machtsrelaties erkent én uitdaagt; die deze benoemt, maar ook deconstrueert. De balans hiertussen is lastig en vaak ook paradoxaal, maar ook productief omdat het ons dwingt om na te denken over ethische, inclusieve en gelijkwaardige communicatie en samenwerking.

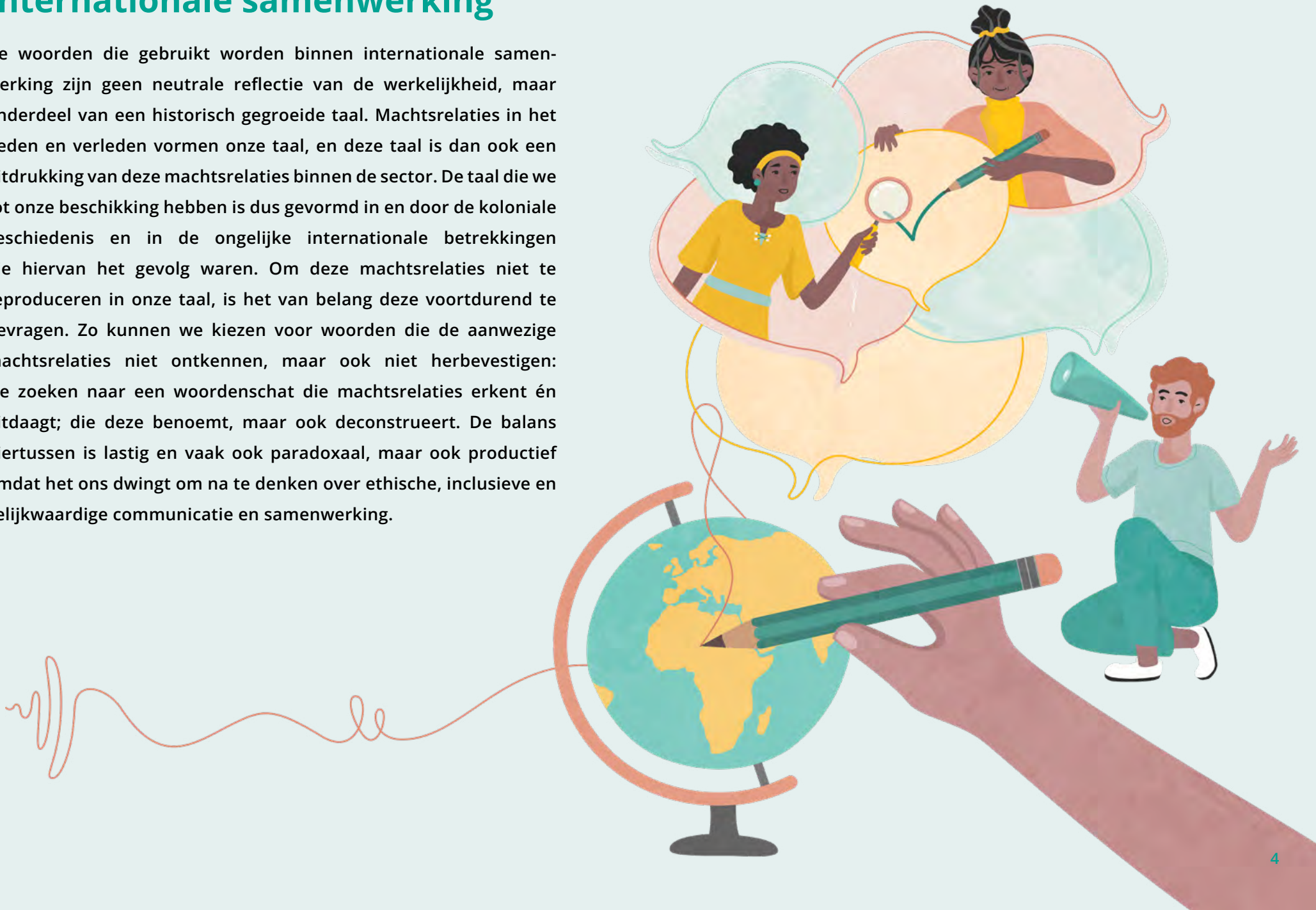

Internationale samenwerking

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Ontwikkeling, ontwikkelen Ontwikkelingshulp of -werk	(Systeem)verandering, veranderen Werken aan internationale of mondiale rechtvaardigheid Bijdragen aan internationale of mondiale rechtvaardigheid	De term ontwikkeling is wellicht de meest gebezigde term in de sector. Sterker, de sector wordt vanaf het begin ontwikkelingssector...
Ontwikkelingslanden	Specifieke landen noemen Landen in kwetsbare situaties Landen gekenmerkt door grote(re) sociaal-economische ongelijkheid Lage- en middeninkomenslanden Landen met hoge armoedecijfers Partnerlanden	Het belangrijkste alternatief voor het woord ontwikkelingsland is het eenvoudigweg benoemen van het land of de regio waar het om...
Ontwikkelingssamenwerking	Internationale samenwerking Internationale rechtvaardigheid Internationale allianties Systeemverandering	Meer dan het geval is bij algemeen gebruik van de term ontwikkeling benadrukt de term ontwikkelingssamenwerking het belang van...
Ontwikkelingssector Ontwikkelingsorganisatie	Internationale samenwerkingssector De gemeenschap van Internationale Non-Gouvernementele Organisaties (INGOs) Internationale samenwerkingsorganisatie Organisatie op het gebied van internationale samenwerking (Non-profit) organisatie (INGO/NGO) Specifieke focus of missie noemen, bijvoorbeeld mensenrechtenorganisatie	Een alternatief voor ontwikkelingssector en ontwikkelingsorganisatie is lastig, maar het inzetten op internationale...

Lees meer

Lees meer

Lees meer

Lees meer

Internationale samenwerking

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Hulp, liefdadigheid **Helpen, geven, redden** **Helpers, redders, helden**	**Steun** **Steunen, ondersteunen, faciliteren, samenwerken, bijdragen aan, zij aan zij staan**	Het is beter de termen **hulp** en **liefdadigheid**, alsmede de werkwoorden **helpen**, **geven** en **redden**, te vermijden vanwege de... Lees meer
Humanitaire hulp	**Noodhulp, steun bij nood**	De term **humanitaire hulp** kan suggereren dat er een onderscheid bestaat tussen 'humanitaire' en 'niet-humanitaire' hulp, terwijl alle... Lees meer
Donor **Weldoener**	**Partner(organisatie)** **Bondgenoot**	De term **donor** impliceert en de term **weldoener** expliciteert dat er een actieve en te bedanken gever van hulp is (en een passieve en... Lees meer
Begunstigde **Ontvanger (van hulp)** **Doelgroep**	**Partner(organisatie)** **Gemeenschappen/mensen met wie wordt samengewerkt** **Rechthebbende** **Specifieke namen van partners, gemeenschappen en mensen**	De termen **begunstigde**, **ontvanger** en **doelgroep** impliceren dat er een passieve en dankbare ontvanger van hulp is (en een actieve en te bedanken... Lees meer

Internationale samenwerking

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Slachtoffer **Kwetsbare mensen**	**Vraag naar hoe iemand genoemd wil worden** **Overlever** **Mensen getroffen door…** **Mensen die (structureel) het mikpunt zijn van…** **Mensen in kwetsbare situaties**	De term **slachtoffer** is meestal passend als het gaat om slachtoffers met fysieke verwondingen bij een ramp of andere noodsituatie… Lees meer
Arme of kwetsbare mensen **Arme of kwetsbare landen** **Armen, allerarmsten**	**Mensen in een kwetsbare situatie** **Landen in kwetsbare situaties** **Specifieke landen noemen** **Lage-inkomenslanden** **(zie ook 'ontwikkelingslanden')** **Landen met hoge armoedecijfers** **(zie ook 'ontwikkelingslanden')** **Mensen die (het meest) geraakt worden door** **Mensen die weinig/het minste geld te besteden hebben** **Mensen in nood, mensen in conflictgebieden**	Het plaatsen van de bijvoeglijk naamwoorden 'arme' of 'kwetsbare' voor het zelfstandig naamwoord 'mensen' reduceert de identiteit van… Lees meer
Sloppenwijk **Sloppenbewoners**	**Kwetsbare wijk** **Bewoners van een kwetsbare wijk** **Wijkbewoners, buurtbewoners** **Plaatsspecifieke aanduidingen zoals *favela***	De term **sloppenwijk** kan beter vermeden worden. Door het gebruiken van deze term, net als de term **sloppenbewoners**, reduceer je de mensen… Lees meer
Armoedebestrijding	**(Sociaal-economische) rechtvaardigheid** **Bestrijding van (sociale) ongelijkheid** **Het tegengaan van sociale uitsluiting en onrecht**	In de meeste gevallen is het aan te raden om **armoedebestrijding** niet te gebruiken, omdat deze term suggereert dat… Lees meer

Internationale samenwerking

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Derde Wereld/Eerste Wereld Westen/niet-Westen Noord/Zuid	Specifieke continenten, regio's en gebieden noemen Mondiale Zuiden/mondiale Noorden Wereldwijde/mondiale uitdagingen (Voormalig) koloniserende landen/ gekoloniseerde landen Minderheidswereld/meerderheidswereld	De "lang bestaande categorieën Eerste Wereld / Derde Wereld, Westen/niet-Westen en meer recentelijk Noord/Zuid raken steeds meer achterhaald"... Lees meer
Sponsorkind(eren)	Kinderen die ondersteund worden	De term sponsorkind reduceert de identiteit van een kind tot het zijn van een ontvanger van ondersteuning van doorgaans Westerse mensen... Lees meer
Empowerment Mensen in hun kracht zetten Mensen een gezicht of stem geven	(Zelfbeschikking en zelfredzaamheid) bevorderen Mensen faciliteren Mensen een podium bieden, een platform faciliteren, eraan bijdragen dat stemmen gehoord worden, stemmen versterken	Empowerment wekt vaak de indruk dat verandering, (veer)kracht en zelfredzaamheid bij mensen in kwetsbare situaties alleen mogelijk zijn met... Lees meer
Capaciteitsversterking Capaciteitsopbouw	Ondersteunen (van zelfbeschikking) Faciliteren (van zelfredzaamheid) Wederzijds leren	Net als empowerment suggereert de term capaciteitsversterking dat mensen en landen hulp nodig hebben bij het opbouwen van hun capaciteit... Lees meer

Internationale samenwerking

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Resilience **Weerbaarheid** **(Veer)kracht**	**Niet onnodig gebruiken**	Net als bij **empowerment** suggereert **resilience**, een term die tegenwoordig vaak gebruikt lijkt te worden in plaats van **empowerment**... Lees meer
Lokale partners **Lokale partnerorganisaties** **Lokale gemeenschappen**	**Medewerkers, bondgenoten** **Partners, partnerorganisaties** **(Partner)gemeenschappen** **Partners en gemeenschappen specifiek benoemen**	In bijna alle gevallen kan het woord **lokaal** beter worden weggelaten, want een plek is altijd **lokaal**. Vaak krijgt lokaal een exotische bijklank... Lees meer
Kleinschalig **Kleine gemeenschap** **Kleine ondernemer** **Microkrediet**	**Niet onnodig gebruiken** **Gemeenschap** **Ondernemer** **Krediet**	Hoewel het soms zinvol kan zijn om de schaal waarop gewerkt wordt te benoemen, wordt **kleinschaligheid**, net als **lokaal**, vaak onnodig benoemd... Lees meer
Naar het veld gaan **Op veldwerk/veldreis zijn** **Op missie zijn** **Op de grond werken**	**Plekken waar we werken (specifiek noemen)** **Ter plaatse**	De uitdrukkingen **naar het veld (of op veldwerk/ veldreis) gaan, op missie zijn**, en **op de grond werken** (veelal vertaalt uit het Engels... Lees meer

Internationale samenwerking

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Landenkantoor	**Specifiek het land of stad noemen waar het kantoor gevestigd is** **Nationale aanwezigheid**	Het gebruik van **landenkantoren**, zowel in de praktijk als in taal, is een gevestigd onderdeel van de internationale samenwerkingsector...
		Lees meer
Project	**Wees (context)specifiek**	De term **project** kan suggereren dat het bij internationale samenwerking gaat om tijdgebonden (en tijdelijke) 'injecties'. Hierdoor wordt...
		Lees meer
Bottom-up benadering	**Gelijkwaardige samenwerking** **Co-creatieve besluitvorming** **Gelijkwaardig partnerschap** **Direct betrokkenen** **Actieve burgers**	Overmatig gebruik van de term "bottom-up" heeft in de loop der tijd een belangrijk en waardevol begrip uitgehold. Belangrijk bij het gebruik van..
		Lees meer
Stakeholder	**Sleutelfiguur, sleutelpartij** **Belanghebbende partijen specifiek noemen**	**Stakeholder** is een Engels woord dat zich moeilijk laat vertalen en daarom meestal onvertaald blijft. Het is echter jargon dat beter vermeden kan worden...
		Lees meer

Internationale samenwerking

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Accountability	**Verantwoording (afleggen)** **Verantwoordelijkheid (nemen)**	Voor **accountability** geldt hetzelfde als voor **stakeholder**: het is Engelstalig jargon dat beter vermeden kan worden. In plaats... Lees meer
Slaven	**Tot slaaf gemaakten** **Tot slaaf gemaakte mensen**	De term **slaaf** neigt mensen tot een (koloniale) identiteit te reduceren, namelijk die van onderdrukt slachtoffer. Door **tot slaaf gemaakte**... Lees meer
Moderne slavernij	**(Extreme) uitbuiting** **Gedwongen arbeid**	De term **moderne slavernij** is zowel misleidend als schadelijk. Zoals OneWorld (Nourhussen 2019) het treffend omschreef... Lees meer
Kinderprostitutie	**Seksuele uitbuiting van kinderen**	Omdat prostitutie verwijst naar legitieme, legale vormen van sekswerk en dit in een samengesteld woord wordt verbonden aan kinderen.. Lees meer
Kindhuwelijk	**Gedwongen huwelijk**	Nagenoeg hetzelfde geldt voor **kindhuwelijk**: Kinderen kunnen geen toestemming geven voor een huwelijk omdat zij minderjarig zijn... Lees meer

Diversiteit: ras/etniciteit, gender, klasse, religie, seksuele oriëntatie, functiebeperking

Binnen het denken en spreken over diversiteit ontstaan spanningen, die sterk samenhangen met sociale verhoudingen. Waar geprivilegieerde groepen vaak baat hebben bij het beschouwen van identiteit als een vaststaand gegeven, met duidelijke kaders en verwachtingen, is identiteit in de basis een sociale constructie die geworteld is in taal, geschiedenis en macht. Dominante groepen hebben hier vaak de positie van de 'neutrale', onbesproken standaard: de positie van witte, cis-gender mannen wordt vaak voorgesteld als een "*view from nowhere*" (Nagel 1986), zonder duidelijk profiel, kleur of achtergrond. In deze constructie wordt de 'Ander' regelmatig afgemeten aan de onzichtbare standaard, waarbij groepen worden gemarginaliseerd, geëxotiseerd en geëssentialiseerd. Het is, in onze communicatie, van belang om deze impliciete ordening van groepen mensen te vermijden. Daarbij kunnen drie stelregels behulpzaam zijn:

1. Stel het recht van mensen om zichzelf te definiëren centraal. Naast de overwegingen die hieronder uiteengezet worden, is het dus van centraal belang bij mensen te informeren hoe ze zich identificeren en hoe zij aangesproken en beschreven kunnen en willen worden op een manier die recht doet aan hun identiteit.

2. Spreek zoveel mogelijk over mensen. Spreek dus over bijvoorbeeld "slechthorende mensen" in plaats van "slechthorenden" en over "transgender personen" in plaats van "transgenders". Op basis van deze keuze voorkom je dat mensen worden gereduceerd tot een specifiek deel van hun identiteit.

3. Wees zo specifiek mogelijk en voorkom containerbegrippen. Spreek dus eerder over het werk dat gedaan wordt in Oost-Congo, dan over "projecten in Afrika." Niet alleen geef je in de eerste formulering meer relevante informatie, maar ook voorkom je de indruk dat een volledig continent als een homogene eenheid besproken kan worden.

4. Overweeg de voor- en nadelen van wat Gayatri Spivak en anderen "strategisch essentialisme" hebben genoemd. In beginsel bestrijdt Spivak essentialisme, waarin mensen, groepen of landen worden gereduceerd tot een of enkele aspecten van hun identiteit. Tegelijkertijd ziet ze de noodzaak van essentialisme in wanneer mensen een sociale strijd voeren waarbij ze strategisch de nadruk leggen op een of enkele eigenschappen (Bell 2021). Zoals Stuart Hall reeds in de jaren '90 zei, het strategisch positioneren van een collectieve identiteit heeft "een cruciale rol gespeeld in de opkomst van de belangrijkste sociale bewegingen van onze tijd – feminisme, anti-kolonialisme en anti-racisme" (Hall 1990). Door met één stem te spreken hebben gemarginaliseerde groepen meer regie en resultaat gekregen in hun strijd voor gelijke rechten. Het strategisch gebruik van essentialistische termen kan dus geoorloofd zijn, als de gebruiker zich maar bewust is van de gevaren en die ook expliciet benoemt.

Diversiteit

Belangrijke term	Toelichting
Diversiteit	Juist omdat **diversiteit** een belangrijke culturele en organisatorische waarde is, moet er zorgvuldig en precies met het woord omgesprongen worden. Een organisatie kan divers zijn als verschillende... Lees meer
Inclusiviteit of inclusie	**Inclusiviteit**, of **inclusie**, refereert aan de mate waarin mensen, met al hun verschillen (in al hun diversiteit), mee mogen doen (denken, praten, bepalen, beslissen). In plaats van exclusie (mensen uitsluiten)... Lees meer
Intersectionaliteit	Bij **intersectionaliteit** gaat het erom dat sekse, gender, etniciteit, leeftijd, klasse/kaste, en (on)bekwaamheid (en andere aspecten van identiteit) niet afzonderlijk maar altijd in samenhang met elkaar moeten... Lees meer
Heteronormativiteit	**Heteronormativiteit** verwijst naar een constructie waarin heteroseksualiteit als norm geldt en waarbij iedereen impliciet verwacht wordt als standaard seksuele voorkeur (European Institute for Gender Equality)... Lees meer
Cisnormativiteit	**Cisnormativiteit** of de cisnorm verwijst naar de norm dat iemands genderidentiteit overeenkomt met de gender-identiteit die hem/haar/hen werd toegewezen op basis van zijn/haar/hun geslachtsdeel bij... Lees meer

Diversiteit

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Ras	Zogenaamd ras Geracialiseerde mensen Etniciteit De specifieke etniciteit (accuraat) benoemen Vraag mensen hoe ze genoemd willen worden	In het Engels is de term “race” geaccepteerd en verwijst het vooral naar de etniciteit van mensen. In het Nederlands doet de term ras echter...
Etnisch	De specifieke etniciteit (accuraat) benoemen Vraag mensen hoe ze genoemd willen worden	Het woord etnisch wordt vaak (en vooral) gereserveerd voor niet-Westerse, niet-witte mensen. Wederom is beter om termen te...
Inheems	Oorspronkelijke bewoners Vraag mensen hoe ze genoemd willen worden	In het Engels is de term “Indigenous” (meestal met een hoofdletter) algemeen geaccepteerd, maar de Nederlandse vertaling inheems is dat zeker niet,...
Stammen Stammenstrijd	Groep Samenleving Gemeenschap Etnische groep Vraag mensen hoe ze genoemd willen worden (Etnisch gemotiveerd) conflict	Stammen zijn geen andere etnisch-culturele groepen dan groepen elders in de wereld. Omdat het woord stammen echter een duidelijke...

Lees meer

Lees meer

Lees meer

Lees meer

Diversiteit

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Bijgeloof	Geloof Geloofsovertuiging(en)	Met **bijgeloof** wordt doorgaans geloof in het bovennatuurlijke bedoeld dat afwijkt van, of niet gebaseerd is op, een gevestigde geloofsovertuiging... Lees meer
Gekleurd Mensen met een kleurtje Getint	Kleur niet benoemen wanneer dit niet relevant is Niet-wit Mensen van kleur Zwart (met een hoofdletter) Vraag mensen hoe ze genoemd willen worden	Bij elk van deze termen moet gekeken worden naar de reden waarom kleur genoemd wordt, maar ook moet worden erkend dat zowel... Lees meer
Blank	Wit	Het woord **blank** wordt al eeuwenlang geassocieerd met 'reinheid' en 'schoon zijn'; positieve connotaties die direct hun weerslag hebben... Lees meer
Sekse	Gender Genderidentiteit	**Gender** en **sekse** worden regelmatig met elkaar verward. Waar **sekse** refereert aan een biologisch gegeven dat relatief vastomlijnd is,... Lees meer

Diversiteit

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Mannen en vrouwen Dames en heren Jongens en meisjes	Personen Mensen Kinderen	Het is vrijwel nooit nodig de binaire oppositie die mannen en vrouwen impliceert (en waar niet iedereen zich in herkent) te reproduceren....
M/V Hij en zij	M/V/X (of X/V/M) Hij, zij en hen Zij (meervoud) Vraag mensen hoe ze genoemd willen worden	Ook in het afkorten van mannen en vrouwen kan (als genderaanduidingen überhaupt nodig zijn, vaak is dit niet het geval) door het toevoegen...
'Vrouwen en kinderen'		Vaak wordt de frase 'vrouwen en kinderen' gebruikt als synoniem voor kwetsbare groepen, wat onnodig en onjuist is.
Transgenders	Transgender personen	Transgender omvat een spectrum aan genderdiverse mensen, waaronder transgender mannen (of trans mannen, met een spatie)...

Lees meer

Lees meer

Lees meer

Diversiteit

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Homo(seksueel)	LHBTI LHBTIQA+ Vraag mensen hoe ze genoemd willen worden	Vroeger werden mensen die op mensen van hetzelfde geslacht vallen homoseksueel genoemd. Het is een term die nog steeds op een goede manier.... Lees meer
Gender mainstreaming	Gendergelijkheid, genderrechtvaardigheid Gelijkheid tussen mannen, vrouwen en transgender personen Genderinclusiviteit Genderbewustzijn	De term mainstreaming kan suggereren dat gender een aparte kwestie is die in het algemene beleid moet worden opgenomen... Lees meer
Handicap/gehandicapten Blinden, doven, Slechthorenden AD(H)D'er, ASS'er	Mensen met een (lichamelijke, zintuiglijke, psychische of verstandelijke) beperking Mensen met een visuele beperking of gehoorbeperking Neurodiverse personen Vraag mensen hoe ze genoemd willen worden	In plaats van terminologie waarin mensen gelijkgesteld worden aan, of vereenzelvigd worden met een beperking, is het beter om duidelijk... Lees meer
Lijden aan of strijden tegen een aandoening, ziekte of beperking	Het hebben van een aandoening, ziekte of beperking	Het spreken van een strijd tegen een aandoening, zieke of beperking is problematisch omdat het impliceert dat het draait om een competitie... Lees meer

Diversiteit

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Rolstoelgebonden Gekluisterd aan een rolstoel	Rolstoelgebruiker	Hulpmiddelen geven mensen vrijheid. Het gebruik van een rolstoel is zodoende net als het gebruik van een bril. Het gebruik van ....
Hoog- en laagopgeleid	(Meer) theoretisch en (meer) praktisch opgeleid	De verdeling van mensen in laag- en hoogopgeleid impliceert een hiërarchie die stigmatiserend werkt voor mensen met een praktische opleiding...
In de context van migratie: Instroom Stromen Binnendruppelen Vloedgolf Tsunami	Gebruik geen watermetaforen voor migratie Noem de specifieke aantallen	Binnen migratie worden zeer regelmatig water-metaforen gebruikt, die mensen reduceren tot een natuurkracht. Het gebruik van dergelijke...
Vluchtelingencrisis Migrantencrisis	Grenscrisis Opvangcrisis	Probeer bij het gebruik van het woord crisis goed na te gaan wat de precieze aard van de crisis is en wie daar een rol in kunnen of moeten spelen...

Lees meer

Lees meer

Lees meer

Lees meer

Diversiteit

Te vermijden	Alternatieven	Toelichting
Allochtoon/autochtoon	Geheel weglaten Nederlander Persoon met een migratieachtergrond	Allochtoon (letterlijk: 'van vreemde aarde') is een term die bij aanvang geïntroduceerd is om de zogenaamd duidelijke herkenbaarheid'.... Lees meer
Migranten Vluchtelingen Asielzoekers	Mensen die migreren Mensen die vluchten Mensen die verhuizen Mensen op zoek naar bescherming en veiligheid	De term migratie is op zich niet problematisch, maar bij de term migrant dreigt het gevaar weer om een persoon te vereenzelvigen met de positie.... Lees meer
Minderheden	Gemarginaliseerde mensen/groepen Onderdrukte mensen/groepen Niet-geprivilegieerde mensen/groepen Groepen/burgers/activisten die voor hun belangen opkomen	Aan het woord minderheid kleeft een negatieve connotatie. Het is een term die suggereert dat we te maken hebben met een numeriek ... Lees meer

Ontwikkeling, ontwikkelen, ontwikkelingshulp of -werk

De term **ontwikkeling** is wellicht de meest gebezigde term in de sector. Sterker nog, de sector wordt vanaf het begin **ontwikkelingssector** genoemd, met daarbij als uitgangspunt dat **ontwikkelingsorganisaties** uit het Westen **ontwikkelingswerk** doen en **ontwikkelingshulp** (inclusief ODA, Official Development Assistance) bieden aan wat **ontwikkelingslanden** (of zelfs onderontwikkelde landen) werden genoemd. Inmiddels wordt de term terecht heroverwogen omdat **ontwikkeling** meestal een lineaire, uniforme en progressieve ontwikkeling suggereert naar Westers (kapitalistisch) model van economische groei. Deze lineaire implicatie van ontwikkeling is sterk hiërarchisch, waarbij het 'stedelijke', 'geïndustrialiseerde' en 'moderne' Westen als goed en wenselijk wordt beschouwd ten opzichte van het 'rurale', 'agrarische' en 'traditionele' niet-Westen, dat de weg naar moderniteit en economische groei zou moeten inslaan naar het spiegelbeeld van het (kapitalistische) Westen.

Tegenwoordig wordt wel eens gesproken over **participatieve**, **rechtvaardige**, **inclusieve** of **duurzame ontwikkeling**, waardoor de term minder problematisch wordt door de nadruk op participatie, rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid en duurzaamheid. De historisch beladen term **ontwikkeling** kan echter nog steeds associaties mettraditioneel ontwikkelingsdenken oproepen. De term (systeem) verandering is vaak een passend alternatief. De termen **ontwikkelingswerk**, **ontwikkelingshulp**, **ontwikkelingssector**, **ontwikkelingsorganisatie** en **ontwikkelingslanden** kunnen sowieso beter vermeden worden. Een alternatief voor **ontwikkelingssector** en ontwikkelingsorganisatie is lastig, maar het inzetten op **internationale samenwerkingssector** of **-organisatie** zou een nieuwe richting voor de sector kunnen opleveren. Langere varianten, zoals **organisatie op het gebied van internationale samenwerking**, zijn vaak geschikter, maar ook vaak (te) lang. Het is ook het overwegen waard om de specifieke focus of missie van de organisatie te noemen, bijvoorbeeld **mensenrechtenorganisatie**, of gewoonweg alleen **(non-profit) organisatie** te gebruiken. Vanwege het bovenstaande is in bijna alle gevallen aan te raden de term **ontwikkeling** niet te gebruiken.

Voorbeelden

"Wij zijn een internationale non-profitorganisatie die zich inzet voor systeemverandering, waarbij we ons specifiek richten op..."

"Het is cruciaal om de overheidsbijdrage voor mondiale rechtvaardigheid te verruimen."

Terug

Ontwikkelingslanden

Het belangrijkste alternatief voor het woord **ontwikkelingsland** is het eenvoudigweg benoemen van het land of de regio waar het om gaat. Als alternatief van **ontwikkelingslanden** wordt tegenwoordig vaak **lage- en middeninkomenslanden** gebruikt. Dat kan productief zijn (zeker als de rol van het koloniale verleden in het structureel en langdurig verarmen van landen wordt erkend), maar deze term kijkt uiteraard alleen naar het gemiddelde inkomensniveau van landen en niet naar andere relevante factoren, zoals toegang tot gezondheidszorg en onderwijs en de mate van kwetsbaarheid voor conflict en klimaatverandering. Hetzelfde geldt voor **landen met hoge armoedecijfers**. In de context van INGOs wordt steeds vaker **partnerlanden** gebruikt, wat refereert aan de landen waar deze organisaties werken. De nadruk ligt hierbij op gelijkwaardigheid en samenwerking, maar meestal is het uiteraard niet zo dat een organisatie een heel land als partner heeft. Het specifiek noemen van de landen waarin wordt (samen)gewerkt, is meestal de meest passende optie. Als echt in meer algemene termen over deze landen dient te worden gesproken, dan zijn **landen in kwetsbare situaties** en **landen gekenmerkt door grote(re) sociaal-economische ongelijkheid wellicht** (w)aardige alternatieven (Hall 1992; Rist 2008; Teeven 2021).

Voorbeelden

“Onze organisatie werkt nauw samen met partners in Ecuador en Peru.”

“Bij het bestrijden van mondiale ongelijkheid gaat speciale aandacht uit naar landen met hoge armoedecijfers, wat resulteert in uiteenlopende verklaringen voor het bestaan van ongelijkheid en onrecht.”

Terug

Ontwikkelingssamenwerking

Meer dan bij het algemeen gebruik van de term **ontwikkeling**, benadrukt de term **ontwikkelingssamenwerking** het belang van samenwerking voor het verbeteren van de levenskwaliteit van mensen wereld-wijd, met inbegrip van sociale, economische en ecologische dimensies. Het is nog steeds een zeer gangbare term, zeker in de politiek (denk aan de 'minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking') en bij het Nederlandse publiek. Bij het (noodzakelijk) gebruik van de term **ontwikkelingssamenwerking** is het aan te raden om dit in de context van gelijkwaardige, inclusieve en duurzame samenwerking te doen.

In plaats van **ontwikkelingssamenwerking,** wordt echter vooral aangeraden om de alternatieven internationale samenwerking, **internationale solidariteit** en, vooral, **internationale (of mondiale) rechtvaardigheid** te gebruiken. Het gebruik van **internationale samenwerking** legt de nadruk op (het belang van) gelijkwaardige samenwerking en respect voor elkaars kennis en kunde, maar kan geïnterpreteerd worden als internationale betrekkingen en daardoor vooral een economisch perspectief benadrukken (in plaats van een leefbare wereld met eerlijke kansen voor iedereen). Dit zou kunnen worden ondervangen met **internationale samenwerking voor duurzame verandering** of **internationale samenwerking voor een rechtvaardige wereld**. De term internationale partnerschappen wordt ook wel gebruikt. Met deze term wordt de samenwerking tussen partners misschien duidelijker omvat, maar het verhult wel de structurele machtsverschillen die vaak nog aanwezig zijn. De termen **internationale samenwerking(en)** of **internationale alliantie(s)** zijn daarom treffender.

De term **internationale solidariteit** legt de nadruk op een gedeeld mondiaal belang en de noodzaak en mogelijkheid om de macht en middelen in de wereld te herverdelen. Echter, het gevaar van de term 'solidariteit' is dat we vast kunnen blijven zitten aan de binaire oppositie waarbij het Westen (de ex-kolonisator) solidair is met het niet-Westen (de ex-gekoloniseerde) uit liefdadigheid en medelijden. Het is aan te raden om bij solidariteit te benadrukken dat het om gelijkheid en rechtvaardigheid gaat.

De voorkeur gaat daarom uit naar de term **internationale rechtvaardigheid**. Deze term benadrukt dat het gaat om (het streven naar) gelijke rechten van de mens wereldwijd, op politiek, economisch, sociaal en cultureel gebied. De term kaart zodoende de ongelijke verdeling van macht en middelen aan en overstijgt de binaire oppositie tussen het Westen (of mondiale Noorden) en het niet-Westen (of het mondiale Zuiden). Het kan ook treffend zijn om het over **systeemverandering** te hebben, maar dan dient wel duidelijk gemaakt te worden over wat voor systeemverandering het gaat.

Voorbeelden

"Organisaties die werken aan internationale rechtvaardigheid hebben zich de afgelopen jaren gericht op de impact van klimaatverandering."

"Terwijl internationale samenwerking in veel landen een positief verschil heeft kunnen maken, komt het ook regelmatig voor dat projecten voor een onbedoeld en ongewenst bijeffect zorgen."

Terug

Ontwikkelingssector, ontwikkelingsorganisatie

Een alternatief voor **ontwikkelingssector** en **ontwikkelingsorganisatie** is lastig, maar het inzetten op **internationale samenwerkingssector of -organisatie** zou een nieuwe richting voor de sector kunnen opleveren. Langere varianten, zoals **organisatie op het gebied van internationale samenwerking**, zijn vaak geschikter, maar ook vaak (te) lang. Het is ook het overwegen waard om de specifieke focus of missie van de organisatie te noemen, bijvoorbeeld **mensenrechtenorganisatie**, of gewoonweg alleen **(non-profit) organisatie** te gebruiken.

Voorbeelden

"De nieuwe generatie in de internationale ontwikkelingssector legt taal en woorden onder een vergrootglas."

"Mensenrechtenorganisaties wijzen al geruime tijd op de ingrijpende gevolgen van dit wetsvoorstel".

"Organisaties die werken aan internationale rechtvaardigheid hebben zich de afgelopen jaren gericht op de impact van klimaatverandering."

Terug

Hulp, liefdadigheid, helpen, geven, redden, helpers, redders, helden

Het is beter de termen **hulp** en **liefdadigheid**, alsmede de werkwoorden **helpen**, **geven** en **redden**, te vermijden vanwege de afhankelijkheidsrelatie tussen de (Westerse) gever en (niet-Westerse) ontvanger die het oproept. Met name **redden** refereert aan het koloniale proces (en witte-redder-syndroom) van het civiliseren (en verchristelijken) van niet-witte mensen. Het is zaak om (Westerse) hulpverleners en donateurs niet te portretteren als redders of helden, om krediet te geven aan lokale organisaties en gemeenschappen, en om te benadrukken dat het gaat om een gezamenlijke strijd tegen onrecht in de wereld. Zeg bijvoorbeeld niet 'wij helpen mensen in armoede', maar zeg liever 'wij zijn solidair met degenen die de diepere oorzaken van armoede binnen hun eigen gemeenschap aanpakken.' Zeg ook niet 'doe een gift zodat we levens kunnen redden', maar zeg liever 'doe een gift en draag bij aan een rechtvaardigere wereld.'

Voorbeelden

"Het afgelopen jaar hebben we belangrijke organisaties die de democratie versterken gesteund."

"We faciliteren hierbij initiatieven die..."

Terug

Humanitaire hulp

De term **humanitaire hulp** kan suggereren dat er een onderscheid bestaat tussen 'humanitaire' en 'niet-humanitaire' hulp, terwijl alle hulp in feite gericht is op het verbeteren van de levens van mensen. Het alternatief **noodhulp** benadrukt de onmiddellijke noodzaak om mensen te ondersteunen die getroffen zijn door een conflict, ramp of andere crisis. Het is aan te raden om zo specifiek mogelijk te zijn over de noodhulp die wordt geboden, bijvoorbeeld herstelwerkzaamheden of tijdelijke ondersteuning bij wederopbouw.

Voorbeeld

"De noodhulp na de damdoorbraak was gericht op het voorzien in medische en sanitaire middelen."

Terug

Donor, weldoener

De term **donor** impliceert en de term **weldoener** expliciteert dat er een actieve en te bedanken gever van hulp is (en een passieve en dankbare ontvanger van hulp). De termen **partner(organisatie)** en **bondgenoot** benadrukken de gelijkwaardigheid van mensen en het belang van samenwerking en solidariteit. Let er hierbij wel op dat het daadwerkelijk om gelijkwaardigheid gaat; vaak wordt er bijvoorbeeld gesproken over 'onze' partners of bondgenoten, waardoor er wederom een hiërarchie (en leiding) wordt aangebracht. Het is over het algemeen genomen het meest passend om de specifieke namen van organisaties en mensen te noemen.

Voorbeelden

"Onze partners, [organisatie X en Y] zetten zich in voor betere arbeidsomstandigheden. We hebben hen hierbij financieel ondersteund."

"Het geld dat we hiermee ophalen komt rechtstreeks ten goede van onze bondgenoten die zich hard maken voor betere arbeidsomstandigheden. Zie hier wat [organisatie X en Y] doen."

Terug

Begunstigde, ontvanger (van hulp), doelgroep

De termen **begunstigde**, **ontvanger** en **doelgroep** impliceren dat er een passieve en dankbare ontvanger van hulp is (en een actieve en te bedanken gever van hulp). De termen **partner(organisatie)** en **gemeenschappen/ mensen met wie wordt samengewerkt** benadrukken de gelijkwaardigheid van mensen en het belang van samenwerking. De term **rechthebbende** benadrukt dat het om mensen of groepen gaat wiens rechten - waar ze recht op hebben - vaak precair zijn of geschonden worden. Het is over het algemeen genomen ook hier het meest passend om de specifieke namen van partners, gemeenschappen en mensen te noemen.

Voorbeeld

"Verschillende jongerenorganisaties claimen inmiddels het recht op vervolgonderwijs. We werken daarom samen met deze groepen om dit recht af te dwingen."

Terug

Slachtoffer, kwetsbare mensen

De term **slachtoffer** is meestal passend als het gaat om slachtoffers met fysieke verwondingen bij een ramp of andere noodsituatie. Ook bij mentaal en seksueel geweld kan de aanduiding slachtoffer gebruikt worden, al is **overlever** (naar het Engelse 'survivor') tegenwoordig vaak wenselijker, om de kracht en controle (in plaats van de passiviteit en hulpeloosheid) van slachtoffers te benadrukken. Vaak wordt de term **slachtoffer** gebruikt voor iemand die recentelijk seksueel geweld heeft meegemaakt, en ook in de juridische context wordt **slachtoffer** doorgaans gebezigd. De term **overlever** daarentegen refereert vaak aan iemand die met het herstelproces bezig is (of deze heeft afgerond), hier gaat het dus meer over de langetermijneffecten van seksueel geweld (SAKI 2015). Kortom, de wenselijkheid van het gebruik van de termen **slachtoffer** en **overlever** is contextgebonden en situatieafhankelijk, en vooral ook afhankelijk van hoe de persoon zelf het liefst genoemd wil worden. Het beste is dus om te vragen naar iemands voorkeur. In alle gevallen kan sowieso het meer neutrale **mensen getroffen door** (bijvoorbeeld een ramp, oorlog of misdrijf) of **mensen die (structureel) het mikpunt zijn van** (bijvoorbeeld van seksisme, racisme of onderdrukking) doorgaans gebruikt worden. In alle gevallen gaat het, als mensen last hebben en blijven houden van de genoemde tegenslagen, niet om **kwetsbare mensen** maar om **mensen in kwetsbare situaties**.

Voorbeelden

"Onze organisatie probeert mensen in kwetsbare situaties te ondersteunen door..."

"De mensen die getroffen zijn door de aardbeving maken zich met name zorgen over..."

Terug

Arme of kwetsbare mensen, arme of kwetsbare landen, armen, allerarmsten

Het plaatsen van de bijvoeglijk naamwoorden ‘arme’ of ‘kwetsbare’ voor het zelfstandig naamwoord ‘mensen’ reduceert de identiteit van deze mensen tot hun armoede of kwetsbaarheid, terwijl dit een externe situatie is waar ze zich door omstandigheden in bevinden. Het bijvoeglijk naamwoord ‘arme’ voor ‘landen’ (of continenten, regio’s, steden, plaatsen of buurten) reduceert deze plekken tot hun economische situatie, terwijl ze economisch kwetsbaar zijn (gemaakt) door ongelijke machtsverhoudingen en onrechtvaardige handelsstructuren - en rijk kunnen zijn in natuurlijk kapitaal (zoals natuur en grondstoffen) en menselijk kapitaal (zoals kennis en cultuur). Het indelen van de wereld in rijke en arme landen (inclusief **lage-inkomenslanden** en **landen met hoge armoedecijfers**) wekt eenzelfde soort associatie in de hand als **ontwikkelde** en **onderontwikkelde landen**.

Soms wordt de term **verarmde landen** gebruikt om expliciet duidelijk te maken dat armoede een gevolg is van handelen: landen zijn niet van zichzelf arm, maar zijn verarmd als gevolg van politiek-economische machtsverhoudingen. Het nadeel van deze term is weer dat het landen reduceert tot arm (gemaakt) zijn. Het zelfstandig naamwoord **armen** reduceert de identiteit van mensen waar mogelijk nog meer tot enkel en alleen hun armoede, terwijl de term **allerarmsten** de hulpeloosheid nog eens sterker benadrukt (en niveaus van armoede met elkaar vergelijkt).

In specifieke **nood**- of **conflictsituaties** is het het beste dit zo accuraat mogelijk te beschrijven, waarbij de acute situatie van context wordt voorzien. Hiermee kan worden gezorgd dat deze specifieke groepen, landen of regio’s niet worden vereenzelvigd met de acute problematiek.

Voorbeelden

“Armoede is een systeem van onderdrukking. Mensen die weinig te besteden hebben, hebben daarom recht op onze solidariteit.”

“Mensen in conflictgebieden zijn vaak gebaat bij psychosociale hulp.”

Terug

Sloppenwijk, sloppenbewoners

De term **sloppenwijk** kan beter vermeden worden. Door het gebruiken van deze term, net als de term **sloppenbewoners**, reduceer je de mensen tot de precaire (stedelijke) situatie waarin zij leven. Daarnaast suggereert de term achteruitgang terwijl er in deze wijken juist vaak sprake is van vooruitgang op verschillende manieren. Het is te vergelijken met het Engelse 'ghetto', ook een term die negatieve stereotypen met zich meedraagt en vermeden dient te worden (Izadi 2011). Het alternatief **(bewoners van een) kwetsbare** wijk is in dit opzicht beter, maar ook niet zaligmakend. In plaats van een **wijk** te generaliseren en reduceren tot een woord, is het beter om de specifieke kenmerken van de wijk, waar het je om gaat, te omschrijven. Als een plaatselijke (maar in het Nederlands herkenbare) term beschikbaar is, zoals favela (Catcomm 2014), dan heeft dat de voorkeur omdat het vaak accurater is.

Voorbeeld

"De bewoners worstelen met hittestress in hun wijk."

Terug

Armoedebestrijding

In de meeste gevallen is het aan te raden om **armoedebestrijding** niet te gebruiken, omdat deze term suggereert dat armoede een afzonderlijk probleem is dat kan worden opgelost door (alleen) financiële hulp. In plaats hiervan is het van belang om een bredere aanpak te benadrukken die sociaal-economische rechtvaardigheid bevordert. Het gaat erom dat er systeemverandering komt die de grondoorzaken van armoede aanpakt.

Voorbeeld

"Een van onze uitgangspunten hierbij is het bestrijden van ongelijkheid: het tegengaan van sociale uitsluiting en onrecht vormt de kern van ons werk."

Terug

Derde Wereld/Eerste Wereld, Westen/niet-Westen Noord/Zuid

De "lang bestaande categorieën **Eerste Wereld / Derde Wereld, Westen / niet-Westen** en meer recentelijk **Noord** / **Zuid** raken steeds meer achterhaald" (Slater 2004). Hoewel de term **Derde Wereld** bij diens introductie wellicht progressieve mogelijkheden bood om autonomie en onafhankelijkheid te benadrukken, is de term nu verweven met stigmatiserende negatieve connotaties over instabiliteit, conflict en armoede. Het suggereert dat de **Derde Wereld** achterloopt op, en inferieur is aan, de **Eerste Wereld**. Ook het koppel **Westen**/**niet-Westen** draagt het risico met zich mee dat het Westen centraal staat, waar het niet-Westen van afgeleid wordt, waarbij het Westen traditioneel een model en standaard van vooruitgang voor de wereld representeert. Ook de termen **Noord** en **Zuid** dreigen de scheiding tussen het ouderwetse ontwikkelingsdenken te versterken, al is het Noord-Zuid onderscheid minder belast met de diepgewortelde associaties van de primaire positie van de **Eerste Wereld** en het **Westen** (Slater (2004). Toch kan, door te blijven spreken over **Noord** en **Zuid**, het klassieke hulpverhaal versterkt worden, waardoor we de grondoorzaken van ongelijkheid negeren.

Het loslaten van bovenstaande tweedelingen is nodig om machtsverhoudingen echt te veranderen en om samen te werken vanuit gelijkwaardigheid en gedeelde verantwoordelijkheid voor globale uitdagingen. Indien mogelijk, heeft het de dus voorkeur om zo specifiek mogelijk te benoemen welke continenten, regio's en gebieden bedoeld worden (Slater 2004; Dogra 2013). Er zijn echter gevallen waarin het juist van belang is de gedeelde ervaring van grote, voormalig gekoloniseerde gebieden bespreekbaar te maken. Zo kan het gebruik van het **Westen** of **Westerse** en het **niet-Westen** of **niet-Westerse** productief worden gebruikt, als middel om juist die centraliteit van het Westen te benoemen en bevragen.

Meest gangbaar op dit moment is het **mondiale Zuiden**/**mondiale Noorden** (als vertaling van Global South/Global North), voornamelijk omdat de negatieve connotaties bij eerdere begrippen hier (nog) niet dominant zijn. Als het woord **mondiaal** wordt toegevoegd, en de termen het **mondiale Zuiden** en het **mondiale Noorden** ontstaan, wordt de noodzaak van mondiale solidariteit en samenwerking om mondiale uitdagingen aan te pakken benadrukt, ondanks de blijvende associatie van een tweedeling. Het gebruik van het **mondiale Zuiden** en het **mondiale Noorden** benadrukt de geopolitieke realiteit van een wereld die verdeeld is in politiek-economische machtsblokken. Ongelijkheid heeft te maken met de scheve machtsverhoudingen en het wanbestuur ten gevolge van de koloniale geschiedenis en het neokoloniale heden.

Wereld-wijde uitdagingen is een alternatief dat goed werkt om duidelijk te maken dat veel zaken die spelen met betrekking tot economie, politiek en milieu in feite samenhangen met geglobaliseerde uitdagingen, waar zowel het probleem als de mogelijke oplossing ervoor ieders verantwoordelijkheid zijn - en niet alleen die van de mensen die met de uitwassen ervan geconfronteerd worden. Het nadeel is dat de ongelijkheid en onrechtvaardigheid ontstaan door het koloniale verleden (en neokoloniale heden) niet zijn ingebed in de term, waardoor het kan lijken alsof de uitdagingen wereldwijd gelijk zijn. **Voormalig koloniserende en gekoloniseerde landen** is dan ook vaak een passend alternatief, al dient er dan wel rekenschap te worden gegeven aan de hedendaagse koloniale erfenis. Met andere woorden: in veel gevallen is 'voormalig' niet op zijn plaats omdat de koloniale machtsverhoudingen (grotendeels) in stand zijn gehouden na de politieke onafhankelijkheid van voormalige koloniën.

Tegenwoordig worden in toenemende mate de termen **minderheidswereld** en **meerderheidswereld** gebruikt, vooral in de Engelstalige context. Het zijn alternatieve termen voor respectievelijk het **mondiale Noorden** (of het **Westen**) en het **mondiale Zuiden** (of het **niet-Westen**). De meerderheid wijst hier op het feit dat veruit de meeste mensen in sociaal-economisch minder geprivilegieerde landen wonen, en dat slechts de kleine minderheid van de wereldbevolking in de meer geprivilegieerde landen leeft. Het maakt vooral duidelijk dat de rijke landen wiens beslissingen impact hebben op de meerderheid van de wereld, slechts een fractie van de mensheid representeren (Alam 2008).

Voorbeelden

"In West-Afrika zijn er zorgen om het grote aantal gewapende conflicten."

"Hoewel klimaatverandering een wereldwijde uitdaging is, zien we dat niet alle gebieden in gelijke mate geraakt worden."

"Voormalige gekoloniseerde landen dragen nog steeds de last van de structurele verarming die heeft plaatsgevonden."

Terug

Sponsorkind(eren)

De term **sponsorkind** reduceert de identiteit van een kind tot het zijn van een ontvanger van ondersteuning van doorgaans Westerse mensen. Naast dat de afhankelijkheidsrelatie hiermee wordt benadrukt, suggereert de term **sponsorkind** ook bijna het zijn van eigendom van de 'adoptieouders' - zeker als gesproken wordt over **ons sponsorkind**, of, nog problematischer, **ons sponsorkindje**. Het gebruik van de term **sponsorkind(eren)** wordt altijd afgeraden.

Terug

Empowerment, mensen in hun kracht zetten, mensen een gezicht of stem geven

Empowerment wekt vaak de indruk dat verandering, (veer)kracht en zelfredzaamheid bij mensen in kwetsbare situaties alleen mogelijk zijn met hulp van buitenaf (en met name door INGOs). Het Engelse werkwoord 'to empower' betekent letterlijk 'iemand tot iets in staat stellen'. **Empowerment** wordt vaak gezien als een bewustwordingsproces, waarbij mensen gestimuleerd worden om hun eigen kracht te vinden, te activeren en te gebruiken. Het gaat zodoende uit van 'kwetsbare mensen', die hun eigen kwetsbaarheid kunnen veranderen, in plaats van 'mensen in kwetsbare situaties', mensen die al (veer)krachtig zijn, maar door de kwetsbare situatie waar ze zich in bevinden en daar niet uit kunnen komen als deze situatie niet verandert. Het gaat er niet om om **mensen in hun kracht te zetten**, maar om ondersteuning te bieden aan mensen in kwetsbare situaties en, nog belangrijker, om de kwetsbare situaties structureel aan te pakken. Het gaat dus om het **faciliteren van mensen** en het **bevorderen van zelfbeschikking en zelfredzaamheid**. In de context van **empowerment** wordt ook vaak gezegd dat INGOs mensen **een gezicht of stem geven**. Echter, naast dat dit feitelijk onjuist is (mensen hebben altijd al een gezicht of stem), suggereert het wederom dat hulp van buitenaf nodig is om een gezicht te krijgen of stem in te zetten. Het **versterken van stemmen**, het **faciliteren van een platform** of het **bieden van een podium** past beter. Het is hiermee ook meer in balans, omdat er slechts een bijdrage wordt geleverd aan de mogelijkheid van mensen om gezien en gehoord te worden (Calvès 2009; Nourhussen 2019).

Voorbeelden

"Om de voorstellen van de LGBTQ+-gemeenschap kracht bij te zetten hebben we manifestaties georganiseerd, zodat zij nog meer mensen konden bereiken met hun boodschap."

"Door het verstrekken van audio-apparatuur faciliteren we het bereik van de journalisten."

"Het organiseren van bijeenkomsten in de wijk bevordert de gemeenschapszin, zodat de bewoners nog meer een vuist kunnen maken."

Terug

Capaciteitsversterking, capaciteitsopbouw

Net als **empowerment** suggereert de term **capaciteitsversterking** dat mensen en landen hulp nodig hebben bij het opbouwen van hun capaciteit. Ook wekt de term de indruk dat het gaat om eenrichtingsverkeer, waarbij niet-Westerse mensen en landen alleen kunnen leren van Westerse mensen en landen en niet vice versa. Het gaat er juist om om van elkaar te leren, om naast elkaar te staan, schouder aan schouder, en solidair te zijn met activisten en andere burgers die opkomen voor hun rechten. **Wederzijds leren** kan dan gebruikt worden, maar let er wel op dat het daadwerkelijk om wederzijds en gelijkwaardig leren gaat (en geen lege huls om eenrichtingsverkeer te verhullen of tweerichtingsverkeer te exotiseren). Het is te allen tijde zaak om de eigen autonomie in het **bevorderen van zelfbeschikking en zelfredzaamheid** te benadrukken.

Voorbeeld

“Door middel van trainingen en onderwijs moedigen we de jongeren aan het heft in eigen hand te nemen.”

Terug

Resilience, weerbaarheid, (veer-)kracht

Net als bij **empowerment** suggereert **resilience**, een term die tegenwoordig vaak gebruikt lijkt te worden in plaats van **empowerment**, een proces dat zich richt op het weerbaarder en veerkrachtiger maken van mensen in kwetsbare omstandigheden. Wederom gaat het hier om het veranderen van mensen (die meer kwetsbaarheid zouden moeten aankunnen) in plaats van het veranderen van omstandigheden (die minder kwetsbaar gemaakt zouden moeten worden). Daarnaast worden mensen in kwetsbare situaties vaak **resilient**, **weerbaar** of **krachtig** genoemd terwijl ze 'gewoon' proberen te overleven. Het stereotype van **resilient** of **(veer)krachtige** mensen draagt hierdoor zelfs het risico met zich mee om de kwetsbare omstandigheden waar ze zich in bevinden te bagatelliseren - ze zijn immers weerbaar en (veer)krachtig genoeg om ermee om te gaan. Zo stelt de Libanees-Italiaanse journalist Farah-Silvana Kanaan na de explosie in Beiroet in 2020 dat het bestendigen van de "mythische 'Libanese veerkracht' (...) meer kwaad dan goed" doet: "Na de explosie hoorde je zowel in internationale als in de Libanese media over de Libanezen zeggen: 'They are **resillient**'", maar 'mensen ondernemen gedwongen zelf actie omdat de staat gewoon totaal afwezig is' (Vermeer 2021).

Een uitzondering op bovenstaande kan zijn het bespreken van een (politiek) systeem, omgeving of economie als "resilient", waarbij het inderdaad juist gaat om de context waarin mensen leven en om het creëren van een omgeving die mensen beschermt tegen externe schokken of noodsituaties.

Voorbeelden

"Door het verstrekken van resistente zaden wordt de weerbaarheid van de agrarische sector vergroot."

"Een fonds voor onderzoeksjournalistiek maakt de democratie weerbaarder en veerkrachtiger."

Terug

Lokale partners, lokale partnerorganisaties, lokale gemeenschappen

In bijna alle gevallen kan het woord **lokaal** beter worden weggelaten, want een plek is altijd lokaal. Vaak krijgt **lokaal** een exotische bijklank, die vooral benadrukt dat een (Westerse) 'buitenstaander' (een hulpverlener of ambassadeur) naar een voor hem of haar vreemde omgeving gaat in het niet-westen. Tegenwoordig wordt enkel **partner** (of **partnerorganisaties**) vaak gebruikt, maar deze term impliceert gelijkwaardigheid terwijl partnerschappen (nog steeds) vaak ongelijk zijn. De termen **medewerker** of **bondgenoot** zijn in dit opzicht beter, omdat ze samenwerking suggereren, maar de (mogelijke) machtsrelatie niet weghalen.

Ook de term **lokale gemeenschap** wordt vaak gebruikt, terwijl **lokaal** net zo goed weggelaten kan worden. Daarnaast suggereert de term **gemeenschap** vaak kleinschaligheid, terwijl het niet zelden gaat om grote gebieden of groepen (in de Nederlandse context zou dan al snel over 'gebied', 'provincie', 'regio' of 'samenleving' worden gesproken). Vaak bouwt de term **gemeenschap** in deze context voort op (niet-Westerse) stereotypen van collectiviteit en gemeenschapszin. Het is zaak om zo specifiek en correct mogelijk te benoemen over welke gemeenschap het gaat (en om na te gaan of het wel echt een gemeenschap genoemd kan worden). De term **partnergemeenschap** is al specifieker, maar het blijft ook hier de vraag of de hele gemeenschap een partner is en of het geen stereotypen bevestigt.

Als het gaat om het benoemen van een bestuursniveau, dan zou **lokaal** (tegenover regionaal, nationaal of internationaal) wel gebruikt kunnen worden, maar **plaatselijk** is vanwege het bovenstaande wellicht neutraler.

Voorbeelden

"Medewerkers ter plaatse hebben prioriteit gegeven aan de veiligheid van de bevolking."

"De gemeenschap verzette zich tegen de uitbreiding van de haven, waarbij onze partners hebben gezorgd voor juridische ondersteuning."

Terug

Kleinschalig, kleine gemeenschap, kleine ondernemer, microkrediet

Hoewel het soms zinvol kan zijn om de schaal waarop gewerkt wordt te benoemen, wordt **kleinschaligheid,** net als **lokaal**, vaak onnodig benoemd. Hierdoor worden de kleine 'gemeenschappen', 'ondernemers' en 'kredieten' over wie wordt gesproken, vaak letterlijk en figuurlijk klein gehouden. Het is raadzaam om goed te bekijken of het benadrukken van kleinschaligheid daadwerkelijk iets toevoegt aan het verhaal dat wordt verteld, of dat het vooral een kleinerend en exotiserend effect heeft.

Voorbeeld

"Ondernemers zijn met name actief in de landbouw en industrie, waarbij we ons inzetten voor leningen tegen goede voorwaarden."

Terug

Naar het veld gaan op veldwerk/veldreis zijn , op missie zijn, op de grond werken

De uitdrukkingen **naar het veld (of op veldwerk/veldreis) gaan, op missie zijn**, en **op de grond werken** (veelal vertaald uit het Engels, 'in the field', 'on mission' of 'on the ground' zijn) dienen vermeden te worden vanwege de koloniale (militaire en missionaire) ondertoon. Het is aan te raden om het te hebben over medewerkers die **ter plaatse** werken, en nog beter is het om naar de specifieke plaatsen te verwijzen waar wordt samengewerkt met partners, gemeenschappen, activisten, etc.

Voorbeeld

"We proberen onze aanwezigheid in Mali uit te breiden, om..."

Terug

Landenkantoor

Het gebruik van **landenkantoren**, zowel in de praktijk als in taal, is een gevestigd onderdeel van de internationale samenwerkingssector. Echter, **landenkantoren** houden de ongelijke (koloniale) machtsstructuren in de sector, en vooral tussen INGOs en partnerorganisaties, in stand. Het duidt op het bestaan van een hoofdkantoor van een INGO in het mondiale Noorden die meerdere **landenkantoren** in het mondiale Zuiden aanstuurt (en waar vandaan werknemers 'naar het veld gaan' om activiteiten te leiden (Mathews 2021). Het is beter om te spreken over **nationale aanwezigheid** en nog beter om **specifiek het land, de regio of de stad te noemen** waar het kantoor zich bevindt.

Voorbeeld

"Ons kantoor in Accra werkt aan..."

Terug

Project

De term project kan suggereren dat het bij internationale samenwerking gaat om tijdgebonden (en tijdelijke) 'injecties'. Hierdoor wordt het idee van internationale ontwikkeling als proces ondermijnd. Probeer altijd zo specifiek mogelijk te zijn: gaat het over een **initiatief**, **programma**, **interventie**, **onderneming**, **campagne**, **operatie** of **investering**?

Voorbeelden

"De investeringen zijn gericht op verbetering van de infrastructuur."

"Het is een breed programma om verschillende gemarginaliseerde groepen een plek aan de onderhandelingstafel te geven."

Terug

Bottom-up benadering

Overmatig gebruik van de term **bottom-up** heeft in de loop der tijd een belangrijk en waardevol begrip uitgehold. Belangrijk bij het gebruik van de term is de vraag of er daadwerkelijk gesproken kan worden van een gelijkwaardige samenwerking waarbij het initiatief bij actieve burgers, direct betrokkenen, belangengroepen en *civil society* in het algemeen ligt. Het benadrukken van de **gelijkwaardige samenwerking**, **co-creatieve besluitvorming** en **gelijkwaardig partnerschap** kan goed werken als hier daadwerkelijk sprake van is; daarnaast kan de rol van direct betrokkenen en actieve burgers worden benoemd - waardoor het wat abstracte begrip **bottom-up** ingeruild wordt voor een preciezere invulling.

Voorbeelden

"We laten bij voorkeur het initiatief aan direct betrokkenen."

"Ons werk met officiële instanties vullen we steeds vaker aan met gelijkwaardige samenwerkingen met belangengroepen en actieve burgers."

Terug

Stakeholder

Stakeholder is een Engels woord dat zich moeilijk laat vertalen en daarom meestal onvertaald blijft. Het is echter jargon dat beter vermeden kan worden, te meer omdat het vaak onduidelijk is wie als **stakeholders** worden gezien en welke (machts)positie zij innemen. De Nederlandse vertaling zou **belanghebbenden** zijn, maar hier doet hetzelfde probleem zich voor. **Sleutelfiguren** is een mogelijk alternatief, mede omdat het duidt op een specifieke (machts)positie, maar lijkt de lading niet altijd te dekken (niet alle belanghebbenden zijn sleutelfiguren en vice versa). Het is meestal het beste om zo specifiek mogelijk te zijn en de belanghebbende partijen expliciet te benoemen.

Voorbeeld

“Waar de werkgevers en de overheid afspraken maken over de loonontwikkeling, proberen de werknemers via vakbonden hun belangen te verdedigen.”

Terug

Accountability

Voor **accountability** geldt hetzelfde als voor **stakeholder**: het is Engelstalig jargon dat beter vermeden kan worden. In plaats daarvan kunnen **verantwoording (afleggen)** en **verantwoordelijkheid (nemen)** gebruikt worden. Voordeel hiervan is ook dat een abstracte waarde (accountability) wordt geherformuleerd als iets dat actief gedaan kan worden (verantwoordelijkheid afleggen).

Voorbeelden

“In ons jaarverslag leggen we verantwoordelijkheid af voor de besteding van de fondsen die ons ter beschikking zijn gesteld.”

“Het is belangrijk om verantwoordelijkheid te nemen voor de langetermijngevolgen van onze programma’s.”

Terug

Slaven

De term **slaf** neigt mensen tot een (koloniale) identiteit te reduceren, namelijk die van onderdrukt slachtoffer. Door tot **slaaf gemaakte** te gebruiken wordt ten eerste de nadruk gelegd op het geweld dat deze mensen is aangedaan en ten tweede dat ze geen slaaf zijn, maar zijn gemaakt, en mensen zijn met allerlei eigenschappen en ervaringen.

Voorbeeld

“De trans-Atlantische handel in tot slaaf gemaakte mensen heeft diepe sporen nagelaten.”

Terug

Moderne slavernij

De term **moderne slavernij** is zowel misleidend als schadelijk. Zoals Nourhussen 2019 (*One World* 2019) het treffend omschreef, "wat tegenwoordig moderne slavernij wordt genoemd, is wel betaalde arbeid, maar dan extreem laag gehonoreerd. Vaak zijn er ook andere omstandigheden in het spel: de arbeid is doorgaans illegaal en dus strafbaar. Dat maakt het voor nazaten van tot slaaf gemaakten een oneerlijke vergelijking met het eeuwenlange, legale systeem waaronder hun voorouders leefden." Hoewel het dus belangrijk is om voor uitbuiting krachtige, veroordelende taal te gebruiken is "moderne slavernij" hier geen geschikte term voor.

Voorbeeld

"In de kobaltmijnen is sprake van extreme uitbuiting en gedwongen arbeid."

Terug

Kinderprostitutie

Omdat prostitutie verwijst naar legitieme, legale vormen van sekswerk en dit in een samengesteld woord wordt verbonden aan kinderen, kan de indruk worden gewekt dat het kind weloverwogen toestemming kan hebben gegeven (en dat dit ter zake kan doen). Daarom is het beter te benoemen waar het om gaat, namelijk om de **seksuele uitbuiting van kinderen**.

Voorbeeld

"De seksuele uitbuiting van kinderen is onacceptabel en staat los van het prostitutiebeleid."

Terug

Kindhuwelijk

Wat geldt voor **kinderprostitutie**, geldt nagenoeg hetzelfde voor: Kinderen kunnen geen toestemming geven voor een huwelijk omdat zij minderjarig zijn. Het gaat dus altijd om een **gedwongen huwelijk** en de uitbuiting van kinderen.

Voorbeeld

“Het gedwongen, illegale huwelijk waar kinderen mee worden geconfronteerd...”

Terug

Diversiteit

Juist omdat **diversiteit** een belangrijke culturele en organisatorische waarde is, moet er zorgvuldig en precies met het woord omgesprongen worden. Een organisatie kan divers zijn als verschillende perspectieven, achtergronden of belangen vertegenwoordigd worden. Nu wordt met **divers(iteit)** nog vaak verwezen naar de persoon of personen die de organisatie (die in traditionele zin homogeen was) met hun achtergrond of perspectief diverser maken; vaak zijn dit personen die niet tot de (witte, patriarchale en heteronormatieve) norm behoren. Zij zijn echter niet in essentie divers en dragen ook niet de verantwoordelijkheid om **diversiteit** tot uitdrukking te brengen. **Diversiteit** is een algemene waarde, waar iedereen (en mensen in geprivilegieerde posities in het bijzonder) verantwoordelijkheid voor draagt en die, mits op de juiste manier ingezet, kan bijdragen aan een brede blik, veelzijdigheid, flexibiliteit en bovenal rechtvaardigheid en gelijke kansen.

Terug

Inclusiviteit of inclusie

Inclusiviteit, of **inclusie**, refereert aan de mate waarin mensen, met al hun verschillen (in al hun diversiteit), mee mogen doen (denken, praten, bepalen, beslissen). In plaats van exclusie (mensen uitsluiten) of segregatie (mensen scheiden), gaat het bij inclusie om mensen werkelijk betrekken in (de besluitvorming over) een groep, organisatie of samenleving.

Terug

Intersectionaliteit

Bij **intersectionaliteit** gaat het erom dat sekse, gender, etniciteit, leeftijd, klasse/kaste, en (on)bekwaamheid (en andere aspecten van identiteit) niet afzonderlijk maar altijd in samenhang met elkaar moeten worden bekeken. Deze dimensies werken namelijk altijd samen om verschillende machtsposities, en meerdere lagen van onderdrukking en uitsluiting, te creëren. Er moet dus altijd gekeken worden naar hoe deze dimensies elkaar kruisen, hoe ze *intersectioneel zijn*. Zoals Kimberlé Crenshaw (1991), de grondlegger van de term **intersectionaliteit**, het zei: 'De intersectie van racisme en seksisme speelt mee in het leven van zwarte vrouwen op manieren die niet volledig kunnen worden begrepen als afzonderlijk naar de etniciteit- en genderdimensies van deze ervaringen wordt gekeken.'

Terug

Heteronormativiteit

Heteronormativiteit verwijst naar een constructie waarin heteroseksualiteit als norm geldt en waarbij iedereen impliciet verwacht wordt als standaard seksuele voorkeur (European Institute for Gender Equality). Alhoewel deze norm in Nederland en vele andere landen ter wereld is en wordt uitgedaagd, is de hedendaagse samenleving nog steeds overwegend heteronormatief ingericht.

Terug

Cisnormativiteit

Cisnormativiteit of de **cisnorm** verwijst naar de norm dat iemands genderidentiteit overeenkomt met de genderidentiteit die hem/haar/hen werd toegewezen op basis van zijn/haar/hun geslachtsdeel bij de geboorte. Met andere woorden, cisgender zijn is de dominante norm in de samenleving.

Terug

Ras

In het Engels is de term **race** geaccepteerd en verwijst het vooral naar de **etniciteit** van mensen. In het Nederlands doet de term ras echter te veel denken aan de racistische ideologie die in de negentiende eeuw groepen mensen in rassen classificeerde en daar een hiërarchie in aanbracht (de facto komt de term **ras** voort uit deze ideologie). De term **zogenaamd ras** wordt tegenwoordig wel gebruikt, verwijzende naar 'de sociale constructie die vandaag nog altijd onze maatschappelijke betrekkingen structureert door zich te baseren op de niet-wetenschappelijke notie van ras en nog altijd invloed heeft op de maatschappelijke positie van **geracialiseerde mensen** " (11.11.11, 2021). De term **geracialiseerde mensen** dekt de lading taalkundig trouwens ook goed en kan ook gebruikt worden.

Als naar een specifieke etnische achtergrond wordt verwezen, dan kan het beste deze specifieke etniciteit benoemd worden. Nauwkeurigheid is hier geboden, in de Nederlandse context wordt bijvoorbeeld vaak gesproken over 'Marokkanen' terwijl het vaak over 'Marokkaanse Nederlanders' of 'Marokkaans-Nederlandse mensen' gaat. Daarbij is het altijd sterk aan te raden om de (specifieke) termen te hanteren die mensen zelf gebruiken en zij respectvol vinden.

Voorbeelden

"Voorstanders van een inclusiever Sinterklaasfeest worden in Nederland vaak geracialiseerd en specifiek aangesproken op hun etniciteit of afkomst."

"Franse voetballers met een Senegalese achtergrond kunnen kiezen welk land zij willen vertegenwoordigen."

Terug

Etnisch

Het woord **etnisch** wordt vaak (en vooral) gereserveerd voor niet-Westerse, niet-witte mensen. Wederom is het beter om termen te hanteren die mensen zelf gebruiken en die zij respectvol vinden.

Voorbeeld

“Etniciteit speelt een belangrijke rol in debatten over de multiculturele samenleving, terwijl afkomst vaak moeilijk te definiëren is.”

Terug

Inheems

In het Engels is de term **Indigenous** (met een hoofdletter) algemeen geaccepteerd, maar de Nederlandse vertaling **inheems** is dat zeker niet, omdat er vaak 'primitief' mee wordt bedoeld. **Oorspronkelijke bewoners** is dan een betere keuze, en dit kan ook belangrijke informatie zijn om te vermelden, omdat groepen regelmatig zelf op basis hiervan erkenning van hun positie en hun rechten onderbouwen. Daarbij is het weer sterk aan te raden om de (specifieke) termen te hanteren die mensen zelf gebruiken en zij respectvol vinden.

Voorbeelden

"Oorspronkelijke bewoners van het gebied maken aanspraak op de natuurlijke hulpbronnen."

"De positie van de Māori in de Nieuw-Zeelandse samenleving staat onder druk door politieke, economische en sociale marginalisering."

Terug

Stammen, stammenstrijd

Stammen zijn zijn niet anders dan andere etnisch-culturele groepen in de wereld. Omdat het woord **stammen** echter een duidelijke primitieve connotatie heeft, werkt het stigmatiserend om over sommige groepen te spreken als stammen. Zeker in de context van gewapend conflict draagt het benoemen van de rol van **stammen** bij aan een beeld van irrationaliteit en primitiviteit. Vrijwel alle conflicten draaien om een combinatie van macht, middelen en identiteit, en dit is niet anders in regio's waarover vaak nog gesproken wordt in termen van stammen. Ook hier is het weer sterk aan te raden om de (specifieke) termen te hanteren die mensen zelf gebruiken en zij respectvol vinden.

Voorbeelden

"Verschillende etnische groepen en gemeenschappen hebben hun wortels in het gebied, waardoor spanningen kunnen ontstaan."

"De grenzen voor grote delen van het Afrikaanse continent, die werden bepaald tijdens de Koloniale Conferentie in Berlijn, zorgen tot op de dag van vandaag voor etnisch gemotiveerde conflicten."

Terug

Bijgeloof

Met **bijgeloof** wordt doorgaans geloof in het bovennatuurlijke bedoeld dat afwijkt van, of niet gebaseerd is op, een gevestigde geloofsovertuiging. Echter, de term is in het (koloniale) verleden vaak gebruik om een dominante (Westerse) godsdienst te legitimeren en andersoortige (niet-Westerse) geloofsovertuigingen af te schilderen als exotisch, irrationeel en onfatsoenlijk. Vanwege deze koloniale retoriek wordt de term **bijgeloof** in de (religie)wetenschap niet meer gebruikt en het is aan te raden dat ook elders niet te doen. Een onderscheid tussen **geloof** en **bijgeloof** is sowieso niet te maken.

Terug

Gekleurd, mensen met een kleurtje, getint

Bij elk van deze termen moet gekeken worden naar de reden waarom kleur genoemd wordt, maar ook moet worden erkend dat zowel de termen die niet aan te raden zijn als diens alternatieven vaak witheid als impliciete norm uitdrukken. Er zijn situaties waarin dit ook het doel is; met name wanneer racisme besproken wordt is het belangrijk om duidelijk te maken dat racisme witheid normaliseert. Door personen of groepen als **niet-wit** te benoemen wordt duidelijk dat mensen met veel verschillende achtergronden worden gemarginaliseerd in systemen waarin witheid de norm is. Net als **niet-Westen** is ook de term **niet-wit** problematisch vanwege de negativiteit, "alsof mensen die niet wit zijn alleen een identiteit hadden op grond van wat ze niet zijn" (Dyer 1997). Toch wordt deze term vaak verkozen boven **mensen van kleur** of **zwart**, omdat daar nog meer problemen aan kleven.

De term **mensen van kleur** wordt vaak gebruikt als vertaling van het Engelse en vooral Amerikaanse 'people of color', wat op een vergelijkbare manier als **niet-wit** de gedeelde ervaring van mensen buiten de witte norm bespreekbaar kan maken. Het gebruik hiervan is (alleen) productief op het moment dat het normatieve witheid aan de kaak stelt. Buiten deze context is het gebruik van de term meestal niet wenselijk, omdat het uitgaat van het idee dat sommige mensen een kleur hebben en andere mensen, namelijk witte mensen, niet. Zoals Dyer (1997) het treffend zegt: "we moeten erkennen dat witheid ook een kleur is, een van de vele, en dat kunnen we niet erkennen op het moment dat we een term blijven gebruiken die kleur toekent aan iedereen behalve aan witte mensen."

De term **Zwart** (met een hoofdletter om de gedeelde (politieke) ervaring te benadrukken) wordt vaak gebruikt in academische en activistische kringen, en is in verschillende contexten een goed alternatief, maar de term heeft ook twee nadelen. Ten eerste sluit de term mensen uit die noch wit noch zwart zijn, en ten tweede is er het risico dat het traditionele onderscheid tussen wit en zwart herbevestigd wordt. In contexten waarin de gedeelde (politieke) ervaring van anders (en onderdrukt) zijn op basis van etniciteit en huidskleur niet centraal staat is, is het beter om termen te kiezen die zo precies mogelijk uitdrukken op welke groep of cultuur wordt gedoeld.

Voorbeeld

"Hoewel de verschillen vele malen groter zijn dan de overeenkomsten, delen niet-witte mensen van verschillende afkomsten hun positie ten opzichte van de witte norm."

Terug

Blank

Het woord **blank** wordt al eeuwenlang geassocieerd met ‘reinheid’ en ‘schoon zijn’; positieve connotaties die direct hun weerslag hebben op andere kleuren die in het verlengde hiervan blijkbaar niet rein of schoon zijn. Daarnaast drukt **blank** onbeschrevenheid en neutraliteit uit (zoals in ‘een blanco cheque’ of ‘blank hout’), terwijl **wit** duidelijker maakt dat ook **wit** een kleur is - een kleur die net als andere (huids)kleuren sociaal-maatschappelijke implicaties heeft. Door het gebruik van het woord **wit** wordt duidelijker dat witheid geen neutrale standaard is, maar ook een kleur.

Terug

Sekse

Gender en **sekse** worden regelmatig met elkaar verward. Waar **sekse** refereert aan een biologisch gegeven dat relatief vastomlijnd is, is **gender** een sociaal-culturele constructie van normen en gedragingen die aan mensen verschillend op basis van hun bij de geboorte toegewezen geslacht. **Gender** kan ook worden opgevat als een identiteit. Iemands aangeboren gevoel van het eigen geslacht kan al dan niet overeenkomen met het geslacht dat hen toegewezen bij de geboorte, bijvoorbeeld transmannen en -vrouwen en niet-binaire mensen en mensen van andere geslachten zoals verschillend uitgedrukt in de verschillende contexten en culturen waarin wordt gewerkt. Omdat de binaire oppositie waarin gesproken en gedacht wordt in twee seksen sterk verankerd zit in taal, kan het moeilijk zijn (of geforceerd voelen) hier actief verandering in aan te brengen. Probeer echter formuleringen waarin deze oppositie onnodig wordt gereproduceerd zo veel mogelijk te voorkomen.

Terug

Mannen en vrouwen, dames en heren, jongens en meisjes

Het is vrijwel nooit nodig de binaire oppositie die **mannen en vrouwen** impliceert (en waar niet iedereen zich in herkent) te reproduceren. Waar het gaat over de specifieke rol van mannen ('mannen spelen een dominante rol in de gemeentelijke politiek') of vrouwen ('vrouwen spelen een belangrijke rol binnen de vakbonden') kunnen deze termen uiteraard gebruikt worden. Een algemeen beroep op beide genders ('de vrouwen en mannen in de stad zorgen voor opvang') is echter niet nodig en kan eenvoudigweg vervangen worden door 'mensen' - een definitie waarin iedereen meegenomen wordt.

Terug

M/V, hij en zij

Ook in het afkorten van **mannen en vrouwen** kan (als genderaanduidingen überhaupt nodig zijn, vaak is dit niet het geval) door het toevoegen van de **X** de categorisering verbreed worden. Dit geldt ook voor voornaamwoorden als **hij, zij en hen**, bijvoorbeeld: 'Bij dit ziekenhuis kan iedereen aangeven op welk moment **hij, zij en hen** geholpen wil worden.' In algemene zin geldt voor persoonsaanduidingen dat het het uitgangspunt altijd moet zijn om mensen aan te duiden zoals die persoon aangeduid wil worden. Het is niet nodig de persoonlijke genderidentiteit die iemand voor zichzelf heeft bepaald van verdere interpretatie te voorzien en zeker niet als dit afbreuk doet aan diens eigen voorkeur.

Voorbeeld

"Yara strijdt voor een genderdiverse samenleving. Het is belangrijk voor hen dat iedereen zich veilig voelt op straat en in de horeca, ongeacht genderidentificatie of seksuele oriëntatie."

Terug

Transgenders

Transgender omvat een spectrum aan genderdiverse mensen, waaronder transgender mannen (of trans mannen, met een spatie), transgender vrouwen (of trans vrouwen, met een spatie), mensen die aan crossdressing doen en vele anderen die zich niet (enkel) identificeren en/of gedragen als man of vrouw.

Voorbeeld

“Steve is een trans man en werkt als anesthesist in het Isala ziekenhuis.”

Terug

Homo(seksueel)

Vroeger werden mensen die op mensen van hetzelfde geslacht vallen **homoseksueel** genoemd. Het is een term die nog steeds op een goede manier gebruikt kan worden, hoewel voorzichtigheid op zijn plaats is. Het woord 'homo' (single quotation marks) is tegenwoordig namelijk een veelgebruikt scheldwoord en zodoende omgeven door negatieve connotaties. De term, en vele andere etiketten zoals lesbisch, biseksueel, en transgender, doet daarbij niet altijd recht aan de vele seksuele en genderdiversiteiten. Het alternatief, de afkorting **LHBTI**, staat voor lesbische vrouwen (L), homoseksuele mannen (H), biseksuele mensen (B), transgender- en intersekse personen (TI). Een andere, nog inclusievere afkorting die gebruikt kan worden is **HBTIQA+**, waarbij de Q staat voor Queer of Questioning en de A voor Aseksueel. De plus (+) in **LHBTIQA+**, ten slotte, staat voor alle vormen van gender en seksuele geaardheid die niet onder de andere letters vallen, zoals Non-binair en Panseksueel. Als je specifieker wil zijn, gebruik dan kenmerken of (deel-)identiteiten als een bijvoeglijk naamwoord in plaats van een zelfstandig naamwoord, kortom, een cis(gender) of trans(gender) persoon, vrouw of man (het is hier belangrijk dat tussen trans man of trans vrouw een spatie staat), een intersekse persoon, een homoseksuele man, een lesbische vrouw, of een biseksueel persoon.

Voorbeelden

"Tijdens Pride viert de LHBTI-gemeenschap diversiteit in de breedste zin van het woord."

"Isa identificeert zich als queer."

Terug

Gender mainstreaming

De term **mainstreaming** kan suggereren dat gender een aparte kwestie is die in het algemene beleid moet worden opgenomen. **Gendergelijkheid** en **genderrechtvaardigheid** benadrukken het belang van het rekening houden met genderfactoren in alle aspecten van internationale solidariteit en rechtvaardigheid. Gendergelijkheid en -rechtvaardigheid kunnen wel als jargon gezien worden, in plaats daarvan kan voor de langere frase **gelijkheid tussen mannen, vrouwen en transgender personen** gekozen worden. Ook genderinclusiviteit is vaak een passende term, terwijl **genderbewustzijn** ook expliciet gemaakt kan worden. Genderidentiteit is de vaak diepgevoelde persoonlijke overtuiging om te behoren tot een bepaald geslacht of daar juist van af te wijken. De genderidentiteit kan man óf vrouw zijn, zowel man als vrouw, of man noch vrouw.

Voorbeelden

“Voor ons is genderrechtvaardigheid een belangrijk uitgangspunt.”

“Ook in noodsituaties moeten we scherp zijn op genderinclusiviteit, omdat gemarginaliseerde groepen kwetsbaar zijn in tijden van crisis.”

Terug

Handicap/gehandicapten, blinden, doven, slechthorenden, AD(H)D'er, ASS'er

In plaats van terminologie waarin mensen gelijkgesteld worden aan, of vereenzelvigd worden met een beperking, is het beter om duidelijk te maken dat dit slechts één aspect van iemands identiteit is. Voorkom dus het gebruik van een beperking als zelfstandig naamwoord of bijvoeglijk naamwoorden, zoals doven of dove mensen, en ga uit van mensen die doof zijn of, meestal nog beter, een gehoorbeperking hebben. Dit wordt in het Engels ook wel 'person first language', wat letterlijk vertaald kan worden als 'persoon-eerst-taal'.

Er zijn echter ook uitzonderingen: sommige (groepen) mensen met een beperking geven de voorkeur aan 'identiteit-eerst-taal'. Sommige mensen die doof zijn, beschouwen doofheid namelijk als een belangrijk onderdeel van hun identiteit, met een eigen taal en cultuur. Zij zeggen over zichzelf: 'ik ben doof'. Kijk dus altijd welke termen mensen met een beperking zelf gebruiken. Vermijd trouwens ook eufemistische woorden zoals 'mensen met verschillende vaardigheden'. Aangeven dat iemand een handicap of beperking heeft is niet automatisch problematisch. Het is wel goed om je te beseffen dat een handicap niet hetzelfde is als een beperking. Een handicap is het hebben van een (lichamelijke, zintuiglijke, psychische of verstandelijke) beperking plus de barrières die dat met zich meebrengt in de samenleving.

Voorbeelden

"Op deze locatie worden mensen met een visuele beperking ondersteund bij het zoeken naar passend werk."

"Een neurodivers personeelsbestand zorgt dat in onze organisatie vanuit verschillende perspectieven naar een opgave wordt gekeken."

Terug

Lijden aan of strijden tegen een aandoening, ziekte of beperking

Het spreken van een **strijd** tegen een aandoening, zieke of beperking is problematisch omdat het impliceert dat het draait om een competitie die gewonnen of verloren kan worden, waarin iemand zelf (deels) verantwoordelijk is voor hoe dit uitpakt. Tegelijkertijd wekt het gebruik van het woord **lijden** een tegengestelde indruk, waarin iemand diens aandoening, ziekte of beperking lijdzaam en willoos ondergaat, wat geen recht doet aan de manier waarop mensen hier mee omgaan. **Het hebben van een aandoening, ziekte of beperking** is een neutrale, maar krachtige manier om hier uitdrukking aan te geven, waarbinnen ruim voldoende ruimte is om kenbaar te maken hoe iemand omgaat met een specifieke situatie.

Terug

Rolstoelgebonden, gekluisterd aan een rolstoel

Hulpmiddelen geven mensen vrijheid. Het gebruik van een rolstoel is zodoende net als het gebruik van een bril. Het gebruik van de neutrale term **rolstoelgebruiker** is daarom aan te raden.

Voorbeeld

“Met name buiten de grote steden zijn er voor rolstoelgebruikers nog onvoldoende faciliteiten.”

Terug

Hoog- en laagopgeleid

De verdeling van mensen in **laag- en hoogopgeleid** impliceert een hiërarchie die stigmatiserend werkt voor mensen met een praktische opleiding of een praktisch beroep.

Voorbeelden

“Praktische beroepen worden in toenemende mate gewaardeerd en voldoende beloond.”

“Het is voor ons onacceptabel dat studenten met een praktische opleiding een hogere rente op hun studieschuld krijgen dan studenten met een theoretische opleiding.”

Terug

In de context van migratie: Instroom, stromen, binnendruppelen, vloedgolf, tsunami

Binnen migratie worden zeer regelmatig **watermetaforen** gebruikt, die mensen reduceren tot een natuurkracht. Het gebruik van dergelijke natuurlijke metaforen dehumaniseert, omdat de menselijke maat verdwijnt en er in plaats hiervan wordt gesproken in termen van anonieme (natuur)krachten. Als gevolg hiervan ontstaat een discours dat (be)dreigend is en onbeheersbaarheid suggereert, terwijl juist het persoonlijke, menselijke aspect van migratie naar de achtergrond verdwijnt. Uiteindelijk wekt dehumaniserende taal daarom politieke keuzes in de hand die indruisen tegen de fundamentele rechten van migranten en vluchtelingen.

Voorbeelden

“Het aantal mensen dat naar Nederland kwam is gelijk gebleven.”

“De capaciteit in Ter Apel is niet toereikend, wat weinig te maken heeft met het aantal mensen dat zich aanmeldt.”

Terug

Vluchtelingencrisis, migrantencrisis

Probeer bij het gebruik van het woord **crisis** goed na te gaan wat de precieze aard van de crisis is en wie daar een rol in kunnen of moeten spelen. De wijze waarop grenzen worden bewaakt leidt regelmatig tot schending van mensenrechten, terwijl gebrekkige opvang van vluchtelingen leidt tot sociale problemen. Als dergelijke besproken worden, is het goed om de juiste crisis te benoemen: die van grenzen en opvang. Dit kunnen goede alternatieven zijn ten opzichte van het benoemen van een crisis waarin het probleem gelegen lijkt in de aanwezigheid van migranten of vluchtelingen. Migratie is immers een historische constante, waarover bovendien duidelijke afspraken zijn gemaakt in internationale verdragen.

Voorbeeld

“Er is sprake van een opvangcrisis, die het gevolg is van voortdurende afschaling van faciliteiten en opvangplekken.”

Terug

Allochtoon/autochtoon

Allochtoon (letterlijk: 'van vreemde aarde') is een term die bij aanvang geïntroduceerd is om de zogenaamd duidelijke 'herkenbaarheid' van **mensen met een migratieachtergrond** (dat wil zeggen: herkenbaar op basis van huidskleur) te kunnen vatten in een duidelijk begrip. De term **allochtoon** heeft hiermee racistische wortels, die bovendien doorklinken in de negatieve connotatie die het woord inmiddels oproept. Ook de latere toevoeging van de subcategorieën **Westerse** en **niet-Westerse** allochtonen loopt in grote mate langs de lijnen van kleur en privilege. Daarnaast is in de loop der jaren een definitie van **allochtoon** ontstaan die een migratieachtergrond voor generaties door laat lopen, op basis waarvan het Nederlanderschap van grote groepen **mensen met een migratieachtergrond** in twijfel wordt getrokken - óók als zij de Nederlandse nationaliteit hebben. De termen **allochtoon** en **autochtoon** impliceren daarmee het bestaan van tweederangs burgers, die slechts gedeeltelijk aanspraak kunnen maken op hun Nederlandse identiteit. Meestal is de beste optie om de term in het geheel weg te laten, of om mensen te benoemen zoals ze zijn: **Nederlanders**. Een andere optie is om, als dat zinvol is, te spreken over **personen met een migratieachtergrond**. Zie ook de adviezen van het WRR over migratie en classificatie.

Voorbeeld

"Mensen met een migratieachtergrond spelen een steeds belangrijkere rol in de verkiezingen."

Terug

Migranten, vluchtelingen, asielzoekers

De term **migratie** is op zich niet problematisch, maar bij de term **migrant** dreigt weer het gevaar om een persoon te vereenzelvigen met de positie waarin die persoon verkeert. Migreren, en al helemaal vluchten, is geen identiteit. Niet zelden worden de termen **vluchteling** en **asielzoeker** door elkaar gebruikt of ingeruild. De term **asielzoeker** komt vaker op een negatieve manier in het nieuws dan de term **migrant** of **vluchteling**. Vanwege de vaak negatieve bijklank van het woord **asielzoeker** spreken we liever over iemand die bescherming aanvraagt of die op zoek is naar bescherming.

Voorbeelden

“Mensen die vluchten zijn kwetsbaar en verdienen onze bescherming en steun.”

“Voor mensen die op zoek zijn naar bescherming is internettoegang tijdens de reis van groot belang.”

Terug

Minderheden

Aan het woord **minderheid** kleeft een negatieve connotatie. Het is een term die suggereert dat we te maken hebben met een numeriek minderheidsperspectief, en juist om die reden worden de belangen van gemarginaliseerde groepen dan ook regelmatig terzijde geschoven. Het is beter om te benoemen waar deze groepen voor opkomen of aan werken. Bovendien suggereert **minderheden** een kwetsbare positie, die enerzijds bij de groep lijkt te horen, terwijl deze niet écht expliciet wordt gemaakt. Bij **gemarginaliseerde** en **onderdrukte groepen** is dit duidelijker, en wordt bovendien gebruikgemaakt van een werkwoord. Dit laatste is belangrijk, omdat marginalisering en onderdrukking sociale processen zijn die niet zozeer bij (de positie van) een groep horen, maar onderdeel zijn van een sociale (machts)dynamiek. Min of meer hetzelfde geldt voor **niet-geprivilegieerde mensen** of **groepen** (versus geprivilegieerde mensen of groepen), waarbij de nadruk ligt op de (structurele) privileges die mensen wel of niet hebben gekregen in (en door) een samenleving.

Voorbeeld

“Binnen ons werk richten we ons met name op de positie van gemarginaliseerde groepen.”

Terug

Referentielijst

11.11.11. 2021. "Woordenlijst met termen over dekolonisatie." https://11.be/verhalen/inspiratiegids-dekoloniserennu

Alam, Shahidul. 2008. "Majority World: Challenging the West's Rhetoric of Democracy." *Amerasia Journal* 34.1: 87-98.

Bell, Avril. 2021. "Strategic Essentialism." In *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, edited by George Ritzer. Blackwell Publishing.

Calvès, Anne-Emmanuèle. 2009. "Empowerment: The History of a Key Concept in Contemporary Development Discourse." *Revue Tiers Monde* 200.4: 735-749.

Cattcom. 2014. "Why We Should Call them Favelas". *Catalytic Communities*. https://catcomm.org/call-them-favelas/.

Crenshaw, Kimberly. 1991. "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color." Stanford Law Review 43.9: 1241-1299.

Dogra, Nandita. 2013. *Representations of Global Poverty: Aid, Development and International NGOs*. I.B.Tauris.

Dyer, Richard. 1997. *White: Essays on Race and Culture*. Routledge.

Hall, Stuart. 1990. "Cultural Identity and Diaspora." In *Identity: Community, Culture, Difference*, edited by Jonathan Rutherford, 222-237. Lawrence & Wishhart.

Hall, Stuart. 2018. "The West and the Rest: Discourse and Power." In *Essential Essays, Volume 2: Identity and Diaspora*, edited by David Morley, 141-184. Duke University Press.

Izadi, Elahe. 2011. "'Ghetto:' Five Reasons to Rethink the Word." *DCentric*, May 13, 2011. http://dcentric.wamu.org/2011/05/ghetto-five-reasons-to-rethink-the-word/index.html.

Mathews, Dylan. 2021. "Are Country Offices Preventing us From Decolonising Development?" *BOND*, May 19, 2021. https://www.bond.org.uk/news/2021/05/are-country-offices-preventing-us-from-decolonising-development/.

Nourhussen, Seada. 2019. "Met deze koloniale taal stoppen we." *OneWorld*, September 13, 2019. https://www.oneworld.nl/mensenrechten/met-deze-taal-stoppen-we/.

Rist, Gilbert. 2019. *The History of Development: From Western Origins to Global Faith*. Bloomsbury Publishing.

SAKI. 2015. "Victim or Survivor: Terminology from Investigation Through Prosecution" *Sexual Assault Kit Initiative*. https://sakitta.org/toolkit/docs/Victim-or-Survivor-Terminology-from-Investigation-Through-Prosecution.pdf.

Slater, David. 2004. *Geopolitics and the Post-Colonial: Rethinking North-South Relations*. Wiley-Blackwell.

Teeven, Carlijn. 2021. "Geen ontwikkelingsland, maar wat dan wel?" *OneWorld*, October 29, 2021. https://www.oneworld.nl/mensenrechten/geen-ontwikkelingsland-maar-wat-dan-wel/.

Vermeer, Elsie 2021. "Libanezen zijn veerkrachtig, maar hebben daar niks aan." *Human*, April 1, 2021. https://www.human.nl/2doc-kort/lees/2021/beiroet.html.

Colophon

Deze woordenlijst is een product van de Partos Innovation Hub in samenwerking met het Expertisecentrum Humanitaire Communicatie (HuCom). Partos is de ledenorganisatie voor in Nederland gevestigde organisaties gericht op internationale samenwerking. De Partos Innovation Hub biedt professionals op het gebied van internationale samenwerking de ruimte om met elkaar te leren en innoveren om beter in staat te zijn om door de toekomst te navigeren en structurele verandering binnen zichzelf, hun organisaties en in internationale samenwerking te versnellen. HuCom is een non-profitorganisatie die zich inzet voor betere communicatie over internationale samenwerking.

Auteurs

Emiel Martens, universitair docent en onderzoeker in Postkoloniale Media studies aan de Universiteit van Amsterdam en Erasmus Universiteit Rotterdam en mededirecteur van het Expertisecentrum Humanitaire Communicatie.
Wouter Oomen, senior docent en onderzoeker aan de Universiteit Utrecht en mededirecteur van het Expertisecentrum Humanitaire Communicatie.

Bronverantwoording

Voor deze woordenlijst hebben we gebruik gemaakt van verschillende artikelen, zowel academische als populaire, en reeds bestaande woordenlijsten, zoals de 'Woordenlijst met termen over dekolonisatie' van de Belgische partnerorganisaties ngo-federatie en 11.11.11, 'Woorden doen ertoe' van het Nationaal Museum van Wereldculturen, 'Een praktische gids voor communicatie over mondiale rechtvaardigheid en solidariteit' van Framing Matters voor Health Poverty Action (HPA), 'Zo communiceer je over migratie en superdiversiteit' van ON Migration, 'De incomplete stijlgids' van WOMEN Inc., het artikel 'Met deze koloniale taal stoppen we' van OneWorld, de 'Woordenlijst' van het Transgender Infopunt, het rapport 'Recourcing Disability Justice' van Purposeful, en de Disability-Inclusive Communications Guidelines van de Verenigde Naties.

Met dank aan

De leden van de Community of Practice 'Inclusieve Communicatie', gestart in april 2022 door Partos in samenwerking met het Expertisecentrum Humanitaire Communicatie.

Eindredactie

Sera Koolmees | Partos
Emiel Martens | HuCom

Illustrator

Coerine Hattingh | www.storyground.co.za

Graphic designer

Soonhwa Kang | www.soonhwa-kang.com

© December 2023

Copyright: Alle rechten voorbehouden aan degenen die een betere wereld voor iedereen nastreven. Wij hopen dat deze publicatie zoveel mogelijk gebruikt en gedeeld zal worden, in welke vorm dan ook. We stellen het op prijs als je Partos en HuCom vermeldt wanneer je citeert uit deze publicatie.